

Revista Biodiversidad América Latina

Els impactes de la guerra a Ucraïna colpegen Amèrica Llatina

Eduardo Gudynas

Investigador al Centre Llatinoamericà d'Ecologia Social (CLAES)

Encara que es pugui suposar que la guerra a Ucraïna està molt allunyada d'Amèrica Llatina, el cert és que les seves conseqüències ja colpegen tota la regió

La persistent dependència econòmica de l'exportació de matèries primeres resulta una debilitat essencial que no s'arriba a superar. Els governs, acompanyats per sectors polítics i empresarials aprofiten els alts preus en els seus béns d'exportació com a argument, fins i tot com a exigència, per incentivar les explotacions mineres o petrolieres o ampliar l'agropecuària. Aquesta mesura multiplicarà els conflictes socials i els impactes ambientals, però no resol cap de les urgències davant de la pobresa i la desigualtat.

La invasió de Rússia a Ucraïna ha desfermat successives onades d'impactes que colpegen Amèrica Llatina. La primera onada va afectar els recursos naturals que es comercien als mercats globals, els preus dels quals estaven augmentant des de feia almenys un any en molts casos, i que es van incrementar encara més per la guerra.

Els indicadors agregats mostren que els preus d'aliments i energia van augmentar més del 125% i els fertilitzants van superar el 200%. Es van registrar pics històrics, com va passar amb els aliments, amb els valors més alts des que són calculats des de 1990.

Diversos països llatinoamericans són exportadors d'aquestes *commodities*, i aquestes alces van ser benvingudes. Països petroliers com Equador, Bolívia o Venèçuela, esperen reprendre grans guanys; les nacions mineres, com Xile o Perú s'entusiasmen amb els alts preus del liti (que es va

disparar més del 400%), del coure (20 %) i altres minerals; i les grans productores agroalimentàries com Argentina, Brasil i Uruguai, s'enlluernen amb els pics del preu de la soja i altres grans.

Aquesta empenta té diverses conseqüències. Per exemple, les petrolieres busquen avançar dins dels boscos tropicals, les àrees naturals protegides o fins i tot els territoris indígenes, o intentar nous abordatges, o bé iniciar operacions a l'Oceà Atlàntic com proposa Argentina, o la insistència amb el fracking a Colòmbia. Alhora, les reaccions a Europa, els Estats Units i altres nacions industrialitzades, ràpidament arrossegueu sectors productius i exportadors llatinoamericans. Això ho il·lustren els plans de transició energètica a Washington i Brussel·les, que dispara la mineria per liti a Xile, però també al Perú, Bolívia, Argentina i potser Mèxic. Alhora, els intents d'independitzar-se d'hidrocarburs russos encoratgen augments a la mineria de carbó de Colòmbia, sumant encara més pressió sobre les comunitats i ecosistemes locals.

Les alces en els preus internacionals de les matèries primeres potencien de maneres diferents els extractivismes a Amèrica Llatina, amb tots els seus impactes socials i ambientals. Però això no implica resoldre les contradiccions, ja que altres factors, també ocasionats per la guerra, operen en sentit contrari.

L'augment dels preus dels combustibles s'ha generalitzat a tot el continent, i això afecta directa-

UDAPT - Ecuador
 "Encenedors" en l'extracció de petroli a l'Amazònia

ment la mineria i l'agricultura, reduint la seva rendibilitat per aquests costos més grans. Alhora, el bloqueig a Rússia i Bielorússia, dos grans productors de fertilitzants, ha desencadenat tant escassetat com alts preus, i ha colpejat l'agropecuària. En alguns països, els grans agricultors s'enfocaran en cultius que requereixin menor fertilització i siguin exportables, cosa que reduirà la diversitat de la producció nacional d'aliments. En altres països les dificultats són molt més grans ja que posen en qüestió la viabilitat de petits o mitjans agricultors i l'obtenció d'aliments bàsics per a les famílies i les comunitats, com s'està denunciant al Perú i les nacions centreamericanes.

L'entremescla de tensions que produeix la guerra se suma a la miopia desenvolupista a diversos governs. Això s'il·lustra amb el president del Brasil, Jair Bolsonaro, que davant la falta de fertilitzants, que són necessaris per sostenir les exportacions dels conglomerats agroempresarials, planteja com a solució liberalitzar la mineria dins de l'Amazònia per explotar-hi potassi. La guerra esdevé un argument per justificar excepcions o rebaixes en la protecció del bosc i de les terres indígenes.

Una segona onada d'efectes arriba als fluxos de capital i les condicions financeres. Tot i la bonança amb els commodities, les exportacions llatinoamericanes també pateixen la congestió i traves logístiques, i tot alentiment econòmic, per exemple a la Xina, redueix immediatament l'exercici econòmic a Amèrica Llatina.

Els temors als agents financers fan que persisteixi l'aposta per l'or com a refugi. La conseqüència és que aquesta condició segueix alimentant la mineria d'or formal, però sobretot il·legal, que es dissemina com una epidèmia pels rius de Colòmbia, Bolívia, Brasil, Perú, Equador i Veneçuela. Això té seqüeles de desforestació, contaminació per mercuri de sòls, aigües, fauna i persones, i nivells intolerables de violència i corrupció.

Alhora, la inflació està augmentant a gairebé tots els països llatinoamericans, i és empesa especialment per l'alça en combustibles i aliments. Hi ha governs que possiblement es veuran forçats a augmentar els seus subsidis als combustibles o importar més aliments, i per això s'endeutaran. Tot això passa en una Amèrica Llatina que ja va ser molt copejada per la pandèmia per Covid, patint retrocessos econòmics i més pobresa i atur.

Això explica una tercera onada d'impactes que es tradueixen en deterioraments en la suficiència alimentària, problemes en assegurar o formalitzar llocs de treball, i tot això continua alimentant la pobresa. Sota aquestes condicions sorgeixen protestes ciutadanes. Les primeres reaccionen davant el cost dels combustibles, com va

passar amb les mobilitzacions de camioners a Xile, mentre que altres ja sumen altres reclams en altres qüestions, com l'aturada del transport i agricultors al Perú. El deteriorament ambiental persisteix o s'agreuja tant a escala local com planetària.

La guerra a Ucraïna alhora coincideix i exacerba una disputa entre grans economies i blocs de països que està enfocada en recursos naturals cada cop més escassos. Hi ha governs i empreses que intenten assegurar-ne l'accés, i que alhora competeixen perquè els impactes socials, econòmics i ambientals siguin assumits allà on passa l'extracció.

Amèrica Llatina en la seva condició d'exportadora de primeres matèries continua subordinada a aquestes condicions globals. La guerra a Ucraïna no ha provocat, per ara, una reacció que porti a recuperar la sobirania davant aquesta dependència dels extractivismes exportadors, sinó que, per contra, se'ls reforça. Una altra vegada, com va passar durant la pandèmia, s'argumenta que cal aprofitar les exportacions d'hidrocarburs, minerals o agroaliments per reprendre el creixement econòmic. No s'accepten abordar, i en molts casos ni pensar, alternatives a aquesta condició. Mentre els governs continuen apostant pels extractivismes per bregar amb els efectes de la guerra, redueixen les seves pròpies capacitats per esmorteir aquests impactes. Dit d'una altra manera, enfronten les crisis amb mesures que els fan encara més fràgils davant d'elles.

Però més enllà d'aquest entusiasme, més enllà que aquests governs ho reconeixin o no, aquests extractivismes ja estan enfrontats a diversos límits ecològics. Entre ells hi ha la fase d'esgotament d'hidrocarburs que s'observa a Bolívia, Perú, Equador i Colòmbia, o la problemàtica creixent de l'agropecuària a Argentina o Brasil per les onades de calor, sequeres o incendis. També hi ha límits econòmics i socials, ja que els extractivismes no ofereixen els beneficis econòmics que prediquen els seus promotors, no resolen els problemes de pobresa o atur, i per si no n'hi hagués prou, desencadenen inevitablement més conflictivitat. D'aquesta manera, un cop més resorgeix la disputa per preservar la Natura i assegurar-ne la qualitat de vida. 🧠

Però més enllà d'aquest entusiasme, més enllà que aquests governs ho reconeixin o no, aquests extractivismes ja estan enfrontats a diversos límits ecològics. Entre ells hi ha la fase d'esgotament d'hidrocarburs que s'observa a Bolívia, Perú, Equador i Colòmbia, o la problemàtica creixent de l'agropecuària a Argentina o Brasil per les onades de calor, sequeres o incendis. També hi ha límits econòmics i socials, ja que els extractivismes no ofereixen els beneficis econòmics que prediquen els seus promotors, no resolen els problemes de pobresa o atur, i per si no n'hi hagués prou, desencadenen inevitablement més conflictivitat. D'aquesta manera, un cop més resorgeix la disputa per preservar la Natura i assegurar-ne la qualitat de vida. 🧠

Nota:

Per aprofundir en el tema us recomanem la publicació recent d'Eduardo Gudynas, disponible al públic: *Muy lejos está cerca. Los efectos de la guerra en Ucrania sobre el comercio global, energía y recursos naturales latinoamericanos. Un análisis preliminar.* www.globalizacion.org

